

PRESENTATIE
*DE KRACHTLIJNEN
VAN STERK SOCIAAL
WERK VOOR DE
TOEKOMST*

Sociaal Werk

conferentie
2018

Vlaanderen
is zorgzaam samenleven

Sociaal werk : vele verwijzingen

- ▶ Sociaal werk =
  - Een beroep(enveld)
  - Een praktijk
  - Een diploma
  - Een kennisgebied
- ▶ Keuze voor sociaal werk als praktijk, ook maar niet alleen door gediplomeerde sociaal werkers vormgegeven

Een korte terugblik

- ▶ Twee takken vanaf de start
  - Individueel maatschappelijk werk
  - Vormingswerk en sociale actie
- ▶ Beschermde beroepstitel in 1948: 'maatschappelijk assistent'
- ▶ OCMW-wet van 1976: artikel 59
- ▶ Verruiming van welzijnsbegrip : immateriële noden
- ▶ Groei vanaf jaren '80 : specialisering, erkenning en sturing door overheid
- ▶ Dubbelzinnige houding ten aanzien van professionalisering
- ▶ Sociaal werk als resultaat van dynamiek tussen professionals, (kritische) burgers en vrijwilligers

Vertrekpunt van het traject naar de conferentie

- ▶ Sociaal werk staat onder druk binnen huidige maatschappelijke en beleidsmatige ontwikkelingen
- ▶ Hoe beïnvloeden huidige ontwikkelingen het sociaal werk? Hoe verhoudt zich dit tot de kern van beroep?
- ▶ Hoe kan het sociaal werk, gegeven deze uitdagende context, zijn basisopdracht realiseren ?
- ▶ Hoe kunnen we gaan voor een solide toekomst voor het sociaal werk? En wat is daarvoor nodig?

De globale definitie van sociaal werk

“Sociaal werk is een **praktijk-gebaseerd beroep** en een academische discipline die sociale verandering en ontwikkeling, sociale cohesie, empowerment en bevrijding van mensen bevordert.

Principes van sociale rechtvaardigheid, mensenrechten, collectieve verantwoordelijkheid en respect voor diversiteit staan centraal in sociaal werk.

Onderbouwd door sociaalwerktheorieën, sociale wetenschappen, menswetenschappen en inheemse en lokale vormen van kennis, engageert sociaal werk mensen en structuren om levensuitdagingen en problemen aan te pakken en welzijn te bevorderen.”

Uitgesproken normatieve basis

- ▶ Drie 'generaties' mensenrechten

- 1ste generatie : burgerrechten en politieke rechten

- 2de generatie : sociale (grond)rechten

- 3de generatie : collectieve rechten

Mensenrechten als handelingskader: 2 dimensies

De waarborgfunctie van rechten

- Mensenrechten als toetsingsinstrument
- Het realiseren van de toegang tot rechten, vaak op het niveau van een individu of een specifieke groep
- Mensen aan hun recht laten komen

De sociaal-politieke functie van rechten

- Mensenrechten als streefdoel die samenleving uitdagen
- Ingrijpen op de structurele bestaansvoorwaarden en de hulpbronnen zodat de samenleving **minder ongelijkheid en meer rechtvaardigheid** realiseert
- Mensen tot hun recht laten komen en bouwen aan sociale systemen

Mensenrechten als referentie- & handelingskader

Hoe worden sociaalwerkpraktijken ontwikkeld gebaseerd op het realiseren van rechten en in relatie tot noties van sociale rechtvaardigheid, gelijkheid en menselijke waardigheid binnen de huidige maatschappelijke en beleidsmatige evoluties?

- Een vertaling in vijf krachtlijnen
- Ook geïllustreerd door een korte film

Traject 2017

- 35 bijeenkomsten met in totaal 120 praktijkwerkers in zeven werkgroepen
  - Sociaal werk op de eerste lijn en in de samenleving
  - Sociaal werk en kinderen/jongeren
  - Sociaal werk en ondersteuning van sociaal kwetsbare volwassenen en ouderen met beperkingen
  - Sociaal werk en justitie
  - Sociaal werk en integratie
  - Sociaal werk en arbeid
  - Sociaal werk en transitie

Traject 2018

- Vier stakeholderpanels
  - Twee bevestigingen van steunpunten, koepels, gebruikersorganisaties, ...
  - Eén bevestiging van overheden
  - Eén bevestiging van de opleidingen vertegenwoordigd zijn in VOSW
- Twee tussentijdse besprekingen met de SAR Welzijn, Gezondheid en Gezin
- Een overlegvoormiddag met verenigingen waar armen het woord nemen bij het Netwerk tegen Armoede

Het DNA van sociaal werk in vijf krachtlijnen

- Politiserend werken: sociaal werk als democratische praktijk
- Nabijheid
- Proceslogica van sociaal werk
- Generalistisch sociaal werk
- Verbindend werken

Politisierend werken

- Het waarborgen van (de toegang tot) rechten = sociale rechten tot bij mensen brengen

“We zijn het menselijk gelaat van justitie in de begeleiding van de cliënt. Er worden vaak zeventien voorwaarden opgelegd, maar dan kunnen wij beslissen: we gaan eerst het recht op huisvesting, op geestelijke gezondheidszorg, ... waarmaken. En dan pas kunnen we de andere voorwaarden bekijken.”

Politiseren

- ▶ Van Bouchaute (2014):
  - “Kwesties worden gepolitiseerd als ze voorwerp worden van publiek debat
  - Dit impliceert dat kwesties uit de private sfeer worden getild

Politiseren

▶ Beleidsbeïnvloeding: sociaal werkers als belangenbehartigers

“Wij bieden platformen aan voor mensen die zich aan de onderkant van de samenleving bevinden om te spreken en een poging te doen om gehoord te worden. We leven in een democratie en elke burger moet daarin gerepresenteerd worden. Dit is een belangrijke functie van sociaal werk: een stem geven aan mensen in een problematische situatie.”

▶ Tegenspraak organiseren :

- mensenrechten in elke context opnieuw interpreteren.
- Spanning opzoeken en benoemen tussen individuele belangen en maatschappelijke verwachtingen

Veelheid aan politiserende praktijken

- ▶ vorming geven aan andere maatschappelijke actoren over sociale uitsluiting, onderbouwde beleidsnota's schrijven, emancipatorische leerprocessen met groepen in kwetsbare situaties opzetten, dialoog organiseren tussen maatschappelijke actoren en groepen in kwetsbare situaties, nieuwe innovatieve praktijken organiseren die de bestaande orde uitdagen en door sociale actie om ongelijkheden aan te klagen.

Nabijheid

“Het realiseren van grondrechten vraagt basiswerk, nabijheid, relaties opbouwen en daar tijd voor krijgen en maken, onvoorwaardelijk elkaar kunnen ontmoeten, laagdrempelig en vrijblijvend kunnen zijn. Het gaat bijvoorbeeld om samen de was ophangen of twee uur in de wachtzaal zitten met cliënten, om tien minuten binnen te zijn bij de dokter, ...”

- Aanwezig zijn in de leefwereld van personen in een kwetsbare situatie
- Zorgcontinuïteit zo onvoorwaardelijk mogelijk
- Ontmoeting
- Fysieke en mentale betekenis

Proceslogica

- Handelen voortdurend afstemmen op alle verwachte en onverwachte gebeurtenissen die zich voordoen in het veranderingsproces
  - Bij elke stap stellen ze het veranderingsproces scherper, verfijnen en verbeteren ze de aanpak.
  - Het kan er zelfs toe leiden dat de aanpak onderweg grondig gewijzigd wordt.
  - Het proces in de richting van het doel verschaft voortdurend informatie over de volgende stap en is in die zin altijd experimenteel.
  - Dit impliceert dat sociaal werkers bij procesmatig werken niet vooraf alles kunnen of willen vastleggen, en dat ze moeten omgaan met alle onzekere factoren.
- De weg moet onderweg nog gemaakt en gebaad worden

Proceslogica

“We moeten werken met onzekerheid en telkens een bereidheid hebben om daarin een engagement op te nemen. Samen met de cliënt of die mens op weg zijn, in een soort gelijkwaardigheid, zonder in een radeloosheid te vervallen omdat je geen einddoel hebt. Als je dingen mee laat bepalen door mensen, dan weet je niet waar je uitkomt. Het is niet volledig te controleren. Maar als alles duidelijk is op voorhand, dan knip je het pedagogische eruit en net dan wordt het onverantwoordelijk.”

- Ervaringskennis, inspraak en participatie staan centraal
- Experimenteerfunctie van sociaal werk
- Nood aan alternatieve verantwoordingsmechanismen

Labo- en experimenteerfunctie

“Bij samenlevingsopbouw proberen we net te vertrekken van een aanbod dat er niet is, en proberen we een alternatief te creëren, bijvoorbeeld alternatieve vormen van huisvesting zoals ‘onderhandelde bezetting’ in samenspraak met eigenaars, de stad en lokale besturen. Als het aanbod er niet is, moeten we op zoek gaan naar alternatieven en daarop inzetten. We kunnen mensen wel versterken, maar dan blijven we hangen in een aanbod dat er niet is.”

Essentieel, maar weinig zichtbaar

“Ik bereik doorheen mijn werk vaak iets anders op lange termijn. Bijvoorbeeld in buurtwerk, er komt een vergadering aan, en je doet al wat gesprekken op voorhand, ter voorbereiding van een overleg dat er komt. Ik ga iets moeten ontmijnen bijvoorbeeld. En ik kan dat enkel door die voorbereidende gesprekken. Je staat mee te koken voor een maaltijd in het buurtcentrum. Dat heeft wel een doel, maar probeer dat maar eens uit te leggen voor een observator, zeker als die je werking financiert.”

Generalistisch werken

“De expertise van een sociaal werker is breed: je hebt oog voor verschillende aspecten van het mens-zijn en kan via je kennis van de sociale kaart ook gericht doorverwijzen.”

- Een integraal perspectief : contextualiseren, met oog voor alle levensdomeinen
- Brugfiguur of kruispuntwerker
- Netwerkvorming met instellingen, organisaties, basisinstituties

Verbindend werken

“Sociaal werk werkt verbindend. Het maakt voortdurend verbindingen tussen mensen die zich wel of net niet in een kwetsbare situatie bevinden, tussen diensten, tussen dienstverleners, tussen beleidsmakers en sociaal werkers, tussen beleidsmakers en maatschappelijk kwetsbaren, etc.”

- Individuele component: versterken van individuen en groepen
- Collectieve component: verbinding in buurten en op lokaal niveau
- Verbinden met maatschappelijke instituties

Krachtlijnen onder druk

- Vanuit externe ontwikkelingen :
  - Een context van schaarste
  - Toegenomen caseload en werklast
  - Toegenomen registratiedruk en bureaucrativering
  - De politiserende opdracht staat onder druk
  - Minder groot maatschappelijk draagvlak voor het collectiviseren van problemen
- Maar ook appel op sociaal werkers om eigen 'identiteit' scherp te stellen

Superdiversiteit

- De etnisch-culturele diversiteit binnen de werkgroepen is eerder beperkt gebleven
- Een divers-sensitieve, basishouding bij praktijkwerkers
- Diversiteitsvraagstuk verruimen naar het samenlevingsniveau: belang van gelijkwaardige participatie aan dialoog omtrent toekomst van sociaal werk

Aanbevelingen

- Mensenrechten en krachtlijnen als spiegel en horizon voor een toekomstgericht sociaal werk
- Krachtlijnen zijn herkenbaar én dagen uit
- Sociaal werk kan maar werken als ook de verschillende beleidsniveaus inzetten op het realiseren van rechten
- Zet nog meer in op participatieve aanpak, met bijzondere aandacht voor diversiteit

Wat nu?

- Sociaalwerkplatform:
  - Krachtlijnen en aanbevelingen vertalen naar actieplan
  - Uitdagingen identificeren en acties eraan verbinden
  - Nieuwe sociaalwerkconferentie organiseren in 2022
  - Dialoog tussen werkveld, gebruikers, onderzoek en onderwijs
- Regionale/provinciale platforms:
  - Kennis delen
  - Ontmoeting
  - Acties, experimenten, projecten

